

Udenrigsministeriet: Dansk sikkerhedspolitik 1948-1966 – Bind II: Bilag**157. Brev af 26. april 1957 fra stats- og udenrigsminister H. C. Hansen til Sovjetunionens ministerpræsident (side 355-359)****Bilag 157****Brev af 26. april 1957 fra stats- og udenrigsminister H. C. Hansen til Sovjetunionens ministerpræsident**

Ærede hr. ministerpræsident,

I de uger, der er gået, siden jeg modtog Deres brev af 28. marts, har jeg sammen med mine kolleger i den danske regering overvejet de deri omhandlede problemer, som også er blevet drøftet med Folketingets udenrigspolitiske Nævn.

Må jeg i besvarelse af Deres henvendelse til indledning sige, at den danske regering og utvivlsomt hele det danske folk deler nogle af de principielle betragtninger, der kommer til udtryk i Deres brev. Det gælder først og fremmest selve ønsket om at bevare freden i hele verden. Intet folk kan være mere fredselskende end det danske. Vi er, som De minder om i brevet, flere gange i de sidste hundrede år blevet genstand for aggression, som har bragt ulykke over landet og påført os store tab. Bevidstheden om en moderne krigs rædsler kan kun styrke vor vilje til fred. For Danmark står bevarelse af fred og frihed som det højeste mål, statsmænd og politikere i vor generation har at kæmpe for.

Vor enighed gælder endvidere, når De fastslår, at den nuværende situation af alle lande indtrængende kræver de mest aktive bestræbelser for befæstelse af freden, og at den lægger et særlig alvorligt ansvar på de ledende statsmænd. Dette ansvar kan føles tungt nok i et lille land som Danmark, hvis indflydelse på den storpolitiske udvikling er højst begrænset. Hvor meget tungere må det da ikke hvile på de ledende statsmænd i et stort land som Sovjetunionen, hvis holdning kan blive afgørende for millioner af menneskers skæbne.

At sikkerheden i Europa bedst kunne befæstes gennem staternes kollektive bestræbelser, tror også vi er en principielt rigtig tanke. Sikkerheden ikke blot i Europa men i hele verden kan kun betrygges ved fælles anstrengelser, hvori alle de interesserede gør deres indsats i det omfang, hver enkelt stats stilling og evner tilsiger det.

De anfører ligeledes med rette, at virkeliggørelse af ideen om nedrustning fundamentalt ville ændre hele den internationale situation i gunstig retning og befri folkene for truslen om en atomkrig. Også det danske folk, hvis udsatte stilling under en krig er indlysende, er levende interesseret i en positiv løsning af spørgsmålet om nedrustning, som uløseligt hænger sammen med sikkerhedsproblemet, så sandt som oprustning i sig selv i det lange løb indebærer en fare for verdensfreden.

Disse grundlæggende synspunkter er, Hr. Ministerpræsident, uden tvivl rigtige. De henviser til udtalelser fra min side om nødvendigheden af at tage skridt til en formindskelse af den internationale spænding og om det endelige mål for menneskehedens bestræbelser – den gensidige forståelse mellem folkene. Disse udtalelser står jeg ved, og jeg er glad for ved denne lejlighed at bekræfte det overfor Dem og den sovjetiske regering. Målet må være fred og afspænding og forståelse mellem frie og ligeberettigede nationer.

Men spørgsmålet om midler og veje til opnåelse af afspænding og forståelse har det desværre hidtil ikke været muligt at komme til enighed om mellem øst og vest. Her melder vanskelighederne sig – også i forholdet mellem Deres land og vort, og

(Bilag 157 fortsat)

grunden hertil er den enkle, at Danmark og Sovjetunionen har et helt forskelligt syn på karakteren af og målet for den internationale organisation, hvis eksistens har givet anledning til Deres henvendelse til mig, Den nordatlantiske Traktats Organisation. Sovjetregeringen går ud fra, at denne organisation er rettet mod Sovjetunionen og stiler mod at angribe denne. Jeg har lagt mærke til, at sovjetiske statsmænd, sovjetisk presse og sovjetisk radio, særlig i den senere tid, har benyttet mange lejligheder til at betegne NATO som aggressiv, og denne vurdering af organisationen er da også kommet til udtryk i Deres brev til mig af 28. marts, hvor De taler om krigsforberedelser i visse lande og hævder, at nogle af dem har fået tildelt rollen som fremskudte opmarchområder og angrebsbaser.

Ud fra dette udgangspunkt advarer De Danmark mod den risiko, der ville være forbundet med benyttelse af dansk territorium til aggression mod Sovjetunionen, og mod at gå med til foranstaltninger til forberedelse deraf. De udmaler for mig, hvorledes Sovjetregeringen ville svare med ødelæggende slag mod en angriber. De fremhæver rædslerne ved en atomkrig og siger, at det for Danmark i tilfælde af en atomkrig ville være ensbetydende med selvmord, hvis der var givet fremmede stater mulighed for oprettelse af baser.

Den danske regering har nøje overvejet hvert ord, De skriver i Deres brev, og gransket, om vi selv skulle have givet Sovjetregeringen anledning til at fremkomme med denne advarsel.

Resultatet af disse overvejelser og undersøgelser er blevet – og dette må blive hovedpunktet i mit svar på Deres brev – at Sovjetregeringens advarsel savner ethvert grundlag i de faktiske omstændigheder i forbindelse med NATO's oprettelse, virke og målsætning og i forbindelse med Danmarks medlemskab af denne organisation.

Hr. Ministerpræsident, lad også mig tale rent ud og til forklaring af dette resultat af vore overvejelser uden omsvøb sige, at den sovjetiske opfattelse af NATO beror på en fundamental misforståelse. Deres advarsel hviler derfor på forudsætninger, der ikke holder stik. NATO er og bliver en *forsvarsalliance*. Dens oprettelse og opretholdelse skyldes, at vestens lande på baggrund af en række faktiske begivenheder har ment at måtte gardere sig mod muligheden af aggression. Hvad vi forbereder, er at kunne forsvare os, dersom dette skulle blive nødvendigt. Tanken om Danmark som fremskudt opmarchområde og angrebsbase overfor Sovjetunionen afviser vi fra dansk side som værende uden forbindelse med virkeligheden.

NATO's karakter af forsvarsalliance er udtrykkeligt angivet i Atlantpagten og er ved utallige lejligheder blevet betonet af statsmænd og politikere af forskellige partier i de til alliancen hørende lande. I en note af 4. maj 1949 til Sovjetunionens gesandt i København redegjorde den danske regering for sit syn på Atlantpagtens indhold og formål. I denne note blev det fastslået, at hovedformålet med Danmarks udenrigspolitik er at bevare freden samtidig med, at landets frihed og selvstændighed opretholdes. Det blev endvidere understreget, at Danmark ikke ville kunne slutte sig til en politik, der har aggressive formål mod nogen stat, og derfor naturligvis ej heller mod Sovjetunionen, med hvilken Danmark har en lang tradition for fredelige og venskabelige forbindelser. Med tilfredshed har jeg bemærket, at De i

(Bilag 157 fortsat)

Deres brev henviser til den daværende regerings erklæring fra oktober 1952 om, at den aldrig ville tillade, at dansk territorium benyttes til angreb på nogen som helst stat. Det er overflødigt at bekræfte overfor Dem, at også den nuværende regering i ét og alt er enig i, hvad der i denne erklæring er kommet til udtryk, og at dette standpunkt deles af hele det danske folk. En dansk regering udgår af frie, forfatningsmæssigt bestemte valg. En dansk regering ville ikke kunne bestå, dersom den ikke var besluttet på ærligt at overholde denne erklæring. Ingen af de militære foranstaltninger, der siden vor indtræden i NATO er blevet eller vil blive iværksat på dansk territorium, har noget som helst med angrebsforberedelser at gøre.

Da De i Deres brev kommer ind på Grønlands stilling, er det mig magtpåliggende at sige, at jeg bestemt kan afvise Deres påstand om, at denne ø faktisk skulle være udenfor Danmarks kontrol. De forsvarsforanstaltninger, som er iværksat på Grønland, er truffet i overensstemmelse med den offentliggjorte overenskomst mellem Danmark og USA om Grønlands forsvar.

Ethvert land har, som De så rigtigt fremhæver det i Deres brev, en naturlig og umistelig ret til selvforsvar. Denne tese vil vinde almindelig tilslutning verden over. Så længe der består mistillid mellem folkene, og landene lever under frygt for angreb, må hvert enkelt land have ret til at forberede sit forsvar og tilrettelægge dette, således som det skønner det mest formålstjenligt. Det skal uden videre indrømmes, at vi her i landet helst havde set, om verdensfreden havde kunnet sikres alene gennem De forenede Nationer. Det havde været den ideale løsning, men desværre har FN ikke hidtil magtet denne opgave. Derfor valgte Danmark NATO-vejen. For at sikre sin fred og sin frihed.

Det faktum, at små lande som Danmark er medlemmer af NATO, turde i sig selv være et bevis for, at vor alliance ikke er aggressiv, men defensiv og burde være egnet til at berolige mod mistanke om det modsatte. Jeg håber, at det, jeg her har fremført, kan bidrage til at skabe tillid hos Dem og Sovjetfolket til de forsikringer, der så ofte har lydt fra vestligt hold om NATO-alliancens rent defensive karakter.

Vort stærke ønske om fred og vor vilje til at leve i forståelse med alle folk, i øst som i vest, indebærer også, at det danske folk er levende interesseret i virkeliggørelsen af tanken om nedrustning og en effektiv kontrol med de enkelte landes militærapparater. Ved adskillige lejligheder har den danske regering udtalt sig herom. Senest har den deltaget i en fællesudtalelse fra det nordiske udenrigsministermøde i Helsingfors den 10. april. I denne udtalelse pegedes der på, at da en altomfattende løsning for tiden ikke syntes at være indenfor rækkevidde, ville praktiske resultater muligvis lettere kunne opnås derved, at man i begyndelsen koncentrerede arbejdet om mere begrænsede sider af problemet, eventuelt i form af en særbehandling af tekniske spørgsmål på de konventionelle våbens område. I denne sammenhæng og i afventen af en overenskomst om indstilling af forsøg med atomvåben understregede man på mødet, som et første skridt i denne retning, betydningen af det forslag om forhåndsregistrering af forsøg med sådanne våben, som bl. a. af Norge er blevet forelagt i FN.

I forbindelse med omtalen af de sovjetiske eller af Sovjetregeringen støttede ned-

(Bilag 157 fortsat)

rustningsforslag opfordrer De den danske regering til at gøre en indsats for at søge midler til betryggelse af den europæiske sikkerhed. Hertil kan jeg svare, at vi fra dansk side stedse har omfattet dette for os alle vitale spørgsmål med udelst interesse, men at det efter vor formening i første række må blive de store magters sag i denne henseende at være initiativtagende.

☆

De anbefaler Danmark at finde en solidere vej til at befæste sin sikkerhed end medlemskab af NATO-pagten, og De stiller mig i denne forbindelse det direkte spørgsmål, om ikke jeg og den regering, jeg står i spidsen for, tror, at det ville være væsentligt nyttigere såvel for Danmark selv som for de andre lande, der er interesseret i en styrkelse af freden i Europa, at søge en afgørelse af spørgsmålet om Danmarks sikkerhed f. eks. i internationale garantier for dets uafhængighed og territoriale integritet indtil det øjeblik, da der i Europa kan etableres et effektivt system af kollektiv sikkerhed, som garanterer en fredelig udvikling for alle dets deltagere.

Besvarelsen af dette spørgsmål fra Deres side vil findes i, hvad jeg ovenfor har udviklet om NATO-politikken; thi det turde være indlysende, at Danmark ikke ville have valgt at løse problemet om at befæste sin sikkerhed ved at tilslutte sig NATO, medmindre vi efter moden overvejelse var kommet til det resultat, at denne løsning under de forhåndenværende omstændigheder var den bedste for Danmark. Og når vi kom til den opfattelse, var det, fordi vort syn på NATO var således, som jeg her har redegjort for.

Der er umiddelbart noget bestikkende ved tanken om internationale garantier for et lille lands uafhængighed. Men ved nærmere overvejelse melder der sig visse modrefleksioner ud fra historiske erfaringer, hvortil kommer alle de reelle hensyn, der i Danmarks tilfælde taler imod tankens gennemførlighed. Alene Danmarks geografiske beliggenhed mellem Østersøen og Nordsøen som »vogter af stræderne« mellem disse have bevirker, at en ordning som den af Dem anbefalede næppe kan betegnes som realistisk. Da De i Deres brev også kommer ind på strædespørgsmålet, vil jeg gerne i denne forbindelse bemærke, at vi er os det ansvar bevidst, vor geografiske beliggenhed medfører. Jeg tror da heller ikke, der af nogen vil kunne bebrejdes os fejl eller forsømmelser med hensyn til vor varetagelse af de opgaver, der her naturligt tilfalder Danmark.

☆

Desværre har De ret i, at de internationale forhold siden efteråret 1956 er blevet forværret. Ingen kan beklage dette mere end det danske folk og den danske regering. Begivenhederne i oktober-november i Det mellemste Østen og i Ungarn kom som et chok for verden. Danmarks syn på disse begivenheder kom klart til udtryk under behandlingen deraf i De forenede Nationers generalforsamling, og jeg behøver derfor ikke her at gå nærmere ind derpå. Når folkerejsningen i Ungarn og begivenhederne i forbindelse dermed her i landet fremkaldte så stor bevægelse, var det, fordi det danske folk føler så stærkt for princippet om folkenes selvbestemmelsesret. Sovjetunionens holdning i det ungarske spørgsmål vakte dyb skuffelse i danske

(Bilag 157 fortsat)

sind – særlig på baggrund af den udvikling i forholdet mellem øst og vest, man gennem det sidste årstid forinden havde ment at kunne iagttage.

Det var uundgåeligt, at hændelserne i Ungarn svækkede den danske befolknings forhåbninger om øget samarbejde mellem øst og vest. Men selv i en vanskelig periode som den nuværende vil vi ikke tabe af syne, at målet for internationalt samvirke må være afspænding og tilnærmelse mellem landene, også mellem Deres land og vort. Ligesom De og Deres regering tillægger også vi her i Danmark det dansk-sovjetiske forhold stor betydning. Jeg er enig med Dem i, at det møde, som på Deres initiativ i fjor kom i stand mellem lederne af den sovjetiske regering og den danske regering, åbnede nye perspektiver for en udvikling af samarbejdet mellem folkene i vore to lande, og at de åbne og utvungne samtaler, vi havde sammen, utvivlsomt hjalp os til at lære hinanden bedre at kende. De nævner i Deres brev, at der for vore regeringer foreligger ikke ubetydelige opgaver med hensyn til en videre udvikling og forbedring af de venskabelige forbindelser mellem vore lande. Dette er også den danske regerings opfattelse. Resultaterne i så henseende vil i høj grad afhænge af den storpolitiske udvikling i forholdet mellem øst og vest som helhed. Det er den danske regerings håb, at denne udvikling vil forme sig på en sådan måde, at vore folk kan føle sig tilskyndet til at støtte disse bestræbelser.

De minder i Deres brev om visse fakta i de dansk-sovjetiske relationer i løbet af det sidste årstid, idet De med rette sætter afsluttelsen af aftalen om vareudveksling i spidsen. Også fra dansk side konstaterer vi med tilfredshed, at der herved er skabt grundlag for et udvidet samkvem i begge landes interesse. Jeg udtaler håbet om, at de muligheder, der således frembyder sig, må kunne udnyttes i gensidig forståelse.

Deres ønsker om en lykkelig og fredelig tilværelse og fremgang for det danske folk gengælder vi oprigtigt overfor Sovjetunionens folk.

Med højagtelse
(s) H. C. Hansen